

Сакральнае ў будзённым

Андрусь Такінданг пра шчырасць і аўтэнтычнасць

Алеся Беявец

Гэтая асоба ў нашай культурнай прасторы надзвычай каларытная. Музыка двух гуртоў — «RECHA» і «Гаротніцы», мастак, тэлеведучы (на працягу пяці гадоў вёў перадачу «Беларуская мова», дзе расказваў пра этымалогію беларускіх слоў). Пакручастая біяграфія: закончыў Гімназію-каледж мастацтваў імя Івана Ахрэмчыка, крыху павучыўся у Акадэміі мастацтваў, пасля на рэстаўрацыі ва Універсітэце культуры і мастацтваў, працаваў у Беларускім дзяржаўным музеі архітэктуры і побыту.

У Цэнтры сучасных мастацтваў якраз падчас нашай размовы адбываецца твая выстава «Крыжовы шлях. Дошка, аловак, акрыл», якая і стала нагодай для гутаркі. У экспазіцыі я ўбачыла дастаткова нечаканую выяўленчую сістэму: з аднаго боку, творы можна разглядаць як рэлігійны жываліс, з іншага — як шчырыя і сучасныя артыстычныя развагі на рэлігійныя тэмы. Увядзенне графічных аркушаў з выявамі беларускіх гарадоў і мястэчак (ілюстрацыі да праекта «Магічная мапа») — яшчэ адзін даволі нестандартны пластычны ход

у выбудове экспазіцыійнай прасторы. Аднак я асабіста практычна не бачыла тваіх прац. Гэта першая персанальная выстава?

— Здаецца, трэцяя. А ў Мінску — так, першая. У сталіцы я доўга не рашаўся выстаўляцца, таму што тут узнікае вялікая колькасць складаных арганізацыйных момантаў. Зладзіць выставу ў Цэнтры сучасных мастацтваў прапанавала Каміла Янушкевіч, яна і стала яе куратарам. Я пагадзіўся і пачаў думаць над канцэпцыяй.

Цыкл з чатырнаццаці карцін, выкананы акрылам на дошцы (назва праекта як бы намякае на тэхніку працы), — вынік замовы?

— Так, насамрэч выстава складаецца з дзвюх замоваў. «Крыжовы шлях» — гэта чатырнаццаць дошак, распісаных для Лучайскага касцёла па просьбе ксяндза Мікалая Ліпскага. Пра вёску Лучаі я магу гаварыць бяскошчэ: штомесяц там адбываюцца фэсты, канцэрты, урачыстасці. Фактычна ксяндз стварае культурную прастору. І ён вырашыў размясціць сцэны Крыжовага шляху на вуліцы. Гэта традыцыйны сюжэт, які часта можна ўбачыць у касцёле...

Накштатт каплічак у вёсцы Мосар? Там з ініцыятывы ксяндза Юзафа Булькі за касцёлам былі размешчаны каплічкі з таямніцамі святога

Ружанца, а на могiлках — каплiчкі са стаяцямi Крыжовага шляху.

— Так, i гэта той жа рэгіён, а ксёндз Мікалаi пэўны час працаваў разам з ксяндзам Булькам у Мосары. Зараз ён актыўна займаецца добраўпарадкаваннем старажытнага касцёла святаго Тадэвуша ў Лучаях. Дык вось: «Крыжовы шлях» будзе знаходзіцца не на тэрыторыi касцёла, а на вясковых могiлках у каплiчках, якія б служылі своеасаблівай аховаi. Гэтыя каплiчкі над 14 дошак з роспісамi робыцца адмыслова. У маёi серыi атрымаўся даволi пазiтыўны, аптымiстычны каларыт — якраз вельмi прыдатны для дэманстравання на вулiцы.

Я доўга не згаджаўся працаваць над тэмай Крыжовага шляху, але ўсё ж наважыўся. Не так даўно — акурат пад выставу — яго i завяршыў.

Мяне ўвогуле цікаваць розныя мадэлі выяўленчасцi... Ці былі нейкія знешнія ці ўнутраныя абмежаванні пры стварэнні рэлігійнага цыклу?

— Я пісаў яго досыць доўга, бо рабiў перапынкі. Калi закончыў, задумаўся, што нечакана — разам з гэтым цыклам, прысвечаным Крыжоваму шляху, — уваходжу ва ўзрост Хрыста. Праца расцягнулася на некалькі гадоў. З iншага боку, яна i не мусiла быць хуткаi. Так, ёсць абмежаванні, i найперш у маёi галаве, паколькі я заўсёды памятаў, што самае лепшае ў сакральным жывапісе даўно ўжо зроблена. Калi звярнуць увагу на нейкія сучасныя патугі ў рэлігійнай тэматыцы, то часам гэта выглядае пансова, часам эстэтычна непрымальна для мяне. Пасля я знайшоў тэалагічнае абгрунтаванне свайго дазволу на пі-

санне «Крыжовага шляху». Ёсць розныя спосабы выяўлення — галоўнае знайсці адпаведны. I ёсць меркаванні, што майстэрства мастаку часта можа замінаць.

Гэта быў мой уласны бар'ер, я яго пераадолеў. I рушыў у гэты шлях.

Якім чынам, праз які пошук ты прыйшоў да вынікавай формы падачы рэлігійнага сюжэта — без кананічных рамак, з устаўкамі будзённых форм i сюжэтаў?

— Я люблю народны — уніяцкі — iканапіс, меў магчымасць з ім пазнаёміцца падчас працы рэстаўратарам у Музеi архiтэктуры i побыту ў Строчыцах. Там былі добрыя калегі, выдатныя ўмовы працы i доступ да iканапісных сховiшчаў. Гэтыя iконы — жыццiрадасныя i непасрэдныя. Я ж ведаю свой характар i, пачынаючы працу над цыклам, разумеў, што не заўсёды змагу стрымаць i абмежаваць сябе нейкай строгай формай. Тобок на візантыйскі канон я амаль не арыентаваўся, толькі на народны iканапіс пазамінулага стагоддзя, пераважна ўніяцкі. Бо i краіна тады была ўніяцкая, а мастак — непасрэдны ў сваім выяўленні. Напрыклад, ён мог пабачыць гравюру з «Мадонны» Рафаэля, уразіцца i напісаць iкону пад яго ўздзеяннем. Наколькі ханала майстэрства. I ў гэтым шчырасць уземаадносiн памiж творцам i Богам — нібы памiж дзіцем i бацькам. Дзіця ў сям'і можа дазваляць сабе простыя словы. I я падумаў, што буду рабiць так, як умею, размаўляць на мове, зразумелай людзям, якія жывуць у вёсцы Лучаi. Каб не падманваць сябе.

Так я вырашаў мастацкія задачы «Крыжовага шляху».

А сам ты вернік?

— Каб не быў, то не ўзяўся б за замову. Ды i прапановы не ўзнікла б. З ксяндзам Мікалаем пазнаёміўся праз музыку, i мы з гуртом «RECHA» аднойчы зладзілі ў Лучаях канцэрт. У тамтэйшым касцёле вельмi часта выступаюць многія знакамітыя гурты розных кірункаў. Увогуле Лучаi — гэта паралельная рэчаіснасць. Невялікая вёсачка, даволi далёкая ад Мiнска, i там штомесяц адбываецца рок-фэст. Тое мясціна Агiнскага, i на замову айца Мікалая ў Лучаях зроблены помнік знакамітаму кампазітару, чкаецца давол, каб яго ўсталяваць. Гэта адна з замоваў, адна з частак выставы.

Другая парадзілася з супрацоўніцтва з культурніцкай кампаніяй «Будзьма беларусамi». Я рабiў iлюстрацыi да літаратурнага праекта «Магічная мапа». У чым яго сутнасць? Самыя розныя людзi — нікому не вядомыя i вельмi знакамітыя паэты, пісьменнікі i мастакі — дасылалі свае лісты на «Будзьма...» з аповедамі пра ўлюбёныя мясціны краіны. Вулкі, дамкі, нейкая лава, помнік ці камянічка. Мая задача — чытаць гэтыя нарысы i рабiць замалёўкі. Калi апісаны аб'ект знаходзіўся паблізу, то можна было пад'ехаць i замаляваць яго з натуры, калi гэта далёкая вёсачка, то даводзілася шукаць фотаздымкі ці заклікаць сваё ўяўленне. Такім чынам я павандраваў па ўсёй Беларусі. Зараз здараюцца сітуацыi, што прыязджаю ў нейкае мястэчка ці вёсачку i разумею, што я тут ужо быў. Бо чытаў пра гэтую вулку i маляваў яе. **Чаму ў адным выставачным праекце ты вырашаў спалучыць такія розныя цыклы?**

— Ілюстрацыі да «Магічнай мапы» вельмі маленькага фармату, і я вырашыў проста абклеіць імі сцены — як шпалерамі. Каб яны сталі такім жывым фонам да Крыжовага шляху. І ў мяне атрымалася пясенне крыжа па мястэчках, вулках, завулках. Я падумаў — чаму б і не? Крыжовы шлях дае водгук, адбіваецца і ў мастацтве, і ў жыцці чалавецтва. Гэтыя законы павінны функцыянаваць і на нашых вулках. Тут і бібліятэка, і помнік Леніну, і праспект — а пасярод гэтага крыж. Прынамсі, калі я расклаў працы двух цыклаў, ніякіх супярэчнасцей не ўбачыў. І так узнікла выстава з дзвюх замоваў.

Памятаю цябе з часоў гімназіі-каледжа і бачыла твой жывапіс на праглядах — ён выразна вылучаўся. Раптам становішся рэстаўратарам, гэта вельмі пакручасты шлях.

— З аднаго боку — шукаў сваё месца, з іншага — усё часта адбывалася выпадкова. У Акадэміі мастацтваў я правучыўся каля года. І мяне, дзякуй богу, выгналі. Тады мне было цяжка апаніць вартасць гэтай падзеі. У Акадэміі я працаваў літаральна на чачы, і чым больш маляваў, тым горш атрымлівалася. Дужа пераймаўся ўсім гэтым. Бо кафедра манументальна-дэкаратыўнага мастацтва вельмі мне падабалася. І я за час, што там правучыўся, засвоіў шмат розных тэхналогій і прыёмаў, якімі дасюль карыстаюся. Затым я вырашыў звязаць з мастацтвам наогул, стаць шафёрам ці працоўным на заводзе. Аднак акурат тады пачаўся другі набор на кафедру рэстаўрацыі ва Універсітэце культуры і мастацтваў. Падаў дакументы і паступіў. Надчас навучання рэстаўрацыі пазнаёміўся з цікавымі рэчамі ў мастацтве. Пасля заканчэння працаваў у Музеі архітэктуры і побыту ў Строчыцах.

Там ты працаваў як мастак-рэстаўратар. Але маляваць і пісаць карціны не кінуў?

— Так, шмат маляваў, нават браў прыватныя ўрокі. І вось толькі тады я пачаў атрымліваць асалоду ад малюнка з натуры, які за час вучобы стаў для мяне пакутай. Напэўна, у мастакоў без крызісаў не бывае, але пасля іх пачынаецца іншы этап. І я здолеў увесць свой эмацыйны багаж пераплавіць у творчасць.

Стаў ездзіць на польскія пленэры, і там я вучыўся ў мастакоў з іншых краін. У вельмі цудоўнае месца — вёска Крыжова на захадзе Польшчы. Там я «накаштаваў» сапраўднага мастацкага

хлеба, калі не думаеш ні аб чым, толькі займаешся жывапісам ці графікай. У той вёсцы быў моцны рух супраціўлення падчас вайны, у які ўваходзіў святар, усіх іх знішчылі. І я падумаў, што гэта быў іх крыжовы шлях, і выканаў невялікую графічную працу. Таму «Крыжовы шлях» для вёскі Лучай — не першы.

Мяне ўсё ж не перастае цікавіць пытанне, чаму ты не ўпісаўся ў акадэмічную сістэму навучання?

— Выкладчыкі зразумелі, што, можа, лепш даць чалавеку адстаўку. На адкрыццё гэтай выставы прыйшла мая настаўніца Раіса Паўлаўна Сіплевіч і расказала публіцы, маўляў, калі яна першы раз наставіла пацюрморт для наступіўшых дзяцей, то яны сталі выбіраць сабе лепшыя месцы. Прыйшоў Андрусь, узяў планшэт, сеў спінай да пацюрморта і пачаў маляваць.

У цябе даволі экзатычная біяграфія: выходзіўся ў вёсцы...

— Так, мой дзядуля — выкладчык фізікі, бабуля — рускай мовы і літаратуры. Да 5 класа, да «Парната» я сапраўды жыў у вёсцы, там хадзіў у школу. Дзядуля меў свой музычны гурт у маладосці, іграў на мандаліне, баяне, гармоніку, сняваў. І бабуля мая снявае. Праўда, народныя песні яна не любіць, толькі ваенна-патрыятычныя. Дзядуля маляваў таксама, і не так, як я, а больш ахайна і строга, Акадэмію мастацтваў ён дакладна скончыў бы. Ён мяне падрыхтаваў да паступлення ў мастацкі каледж. Да таго часу ў дзяцінстве я маляваў абстрактныя карцінкі. Маці мяне заахвочвала.

Захапленне музыкай адтуль — з дзяцінства?

— Не, калі я быў малы, мяне аддалі ў музычную школу, я яе кінуў і перайшоў у мастацкую. Музыка з'явілася на старэйшых курсах «Парната». Усе хацелі быць рокерамі, падабацца дзяўчатам, іграць рок-музыку ды стаяць на сцэне. Вось так гадоў у 18 узнікла неабходнасць іграць. З гэтага ўсё і пачалося і дагэтуль не заканчваецца.

Якая дзейнасць займае больш часу?

— Музыка, таму персанальныя выставы — рэдкія. Удзел у сушольных праектах таксама мінімальны, не ўяўляю свае работы на сценах. Ніколі не кідаю маляваць, але гэта не заўсёды творчыя працы і не такая інтэнсіўнасць, якая мусіць быць у мастака.

І паводле якога графіку будзеца твой дзень?

— Канцэрты, рэзюмэты. Гэта ўсё з'ядае шмат часу, аднак мне падабаецца мой расклад: хочацца больш канцэртаў, больш выставаў і больш часу. Творчасць — мой спосаб жыцця, так я і жыву — праз музыку, праз жывапіс. Не часта экспануюся, але не ведаю, кім я буду, калі перастану маляваць.

Ёсць розныя сферы мастацкай дзейнасці. Калі робіш нейкую замову, то ў гэтых межах знаходзішся, калі творчая праца... вядома, малюеш з разлікам на глядача, ты больш вольны... Калі я максімальна шчыры, то і глядчы гэта цікава. Адукацыя дазваляе апрацаваць розныя маскі і рабіць творчага кшталту. Удала атрымліваецца тады, калі з'яўляешся сам сабой. Натуральна, ёсць пэўны баланс паміж мастацкай мовай, шчырасцю і пэўнай жывапіснай дысцыплінай. Каб праца выглядала ахайна, больш-менш гарманічна, падпарадкоўвалася пэўным законам. Але гэтаму нас добра навучылі, і рух той амаль падсвядомы — яго не кантралюеш.

Для мяне самае каштоўнае ў мастацтве — гэта сам працэс стварэння, я часта імкнуся да эскізнасці. Мне падабаецца, калі можна прасачыць структуру работы ад алоўкавага накіда, ад пачатку працы да канца. Бачыць усю схему выбудоўвання кампазіцыі. Я імкнуся пакінуць след голай думкі, ці гэта будзе алоўкавая рыса, ці нават адарваны край аркуша. Мяне цікавіць аўтэнтычнасць...

Якія бліжэйшыя творчыя планы?

— Хацелася б гэтую выставу пакатаць, звязіць, напрыклад, у Германію, бо ёсць час да ўсталявання каплічак на Лучайскіх могілках.

...А далей будучы звычайныя лучайскія глядчы, а мастацтва зноў стане выконваць сваю непасрэдную функцыю — тлумачыць, натхняць і сучышаць...

1, 2, 3. З нізкі «Крыжовы шлях».

Дошка, аловак, акрыл. 2014—2015.

4, 5. З нізкі «Магічная мапа».

Змешаная тэхніка. 2013—2015.

Фота Сяргея Ждановіча.

